

AKADEMİK Sayfalar

19. CİLT

Sayı: 1
22 OCAK 2020 ÇARŞAMBA

Kurucusu:
Mehmet Ali uz

Hazırlayan:
Serdar CEYLAN
srceylan@hotmail.com

Merhaba

**Gazetesi'nin okuyucularına
her Çarşamba ücretsiz ekidir**

www.merhabahaber.com

facebook.com/akademiksayfalar

AKADEMİK Sayfalar

19. CİLT

Sayı: 1

22 OCAK 2020 ÇARŞAMBA

Kurucusu:

Mehmet Ali UZ

Hazırlayan:

Serdar CEYLAN

srceylan@hotmail.com

Grafik Tasarım:

Züleyha ÖNAL

www.merhabahaber.com

facebook.com/akademiksayfalar

19. CİLDE BAŞLARKEN

Dr.
M. Ali UZ

Akademik Sayfalar'ın ilk çıkışı Konya Postası'nda 7 Mayıs 1998 tarihinde Akademik Sayfa adı ile başladı. Benim yönetimimde yazı kuruluşunu da Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Doç. Dr. Yusuf Küçükdağ, Yrd. Doç. Dr. Caner Arabacı, Yrd. Doç. Dr. Kemal Kahramanoğlu, Seyit Küçükbezirci, Yaşar Çalışkan, Mustafa Ataman, Dr. Halil Öztürk, A. Avni Saltukoğlu, (M. Ali Uz müstear isim) oluşturuyordu. Zamanla bu kadro daha da genişledi. Son zamanlar da bu isimlere yeni isimlerde katıldı.

Bu yayın Konya Postası'nın sahip değiştirme sebebi ile 1 Kasım 2001 tarihinde son bulmuştu. Akademik Sayfa otuz bir ay sonra Merhaba Gazetesinde 26 Mayıs 2004 tarihinden itibaren, Akademik Sayfalar olarak yayınlanmaya başladı.⁽¹⁾ Bu süre ekonomik sebeplerden dolayı geçen yıl son bulduysa da bu yılsonlarına doğru yeniden yayınlanmaya başladı. Demek ki kısa aralar dikkate alınmadığında Akademik Sayfalar, 22 yıldan beri devam etmektedir. Böyle uzun soluklu ve süreli bir kültür eki Konya da ve Türkiye de bir ilktir. İnşallah uzun süre daha devam eder.

(1) Geniş bilgi için bkz.,(Saim Sakaoğlu), Konya Ansiklopedisi, Konya 2008, 1/s.89-90

İçinde bulunduğumuz ocak ayı, pek çok değerli ilim, fikir, sanat, kumandan ve devlet adamını kaybettiğimiz bir aydır. Bu ayda bazı önemli olaylarda cereyan etmiştir. Bugün ocak ayının sonlarındayız. 3 Ocak Ali Şir Nevâî, Şeyh Galip'in, 5 Ocak bayrak şairimiz Arif Nihat Asya'nın, 11 Ocak divan edebiyatımızın ünlü şairi Fuzûlî'nin, 17 Ocak Prof. Dr. Osman Turan Hoca'nın, 23 Ocak Mehmet Kaplan'ın, 24 Ocak Veli Sabri Uyar'ın, 25 Ocak Âşık Mehmet Yakıcı'nın, 26 Ocak Kazım Karabekir'in ve 31 Ocak da genç yaşta kaybettiğimiz Prof. Dr. Harun Tolasa'nın vefat yıl dönümüdür.

Bugüne kadar, vefat yıldönümleri geçen insanlarımızla ilgili olarak basınımızla ne bir yazı, nede bir program gördük. Sanki geçmişle irtibatımızı kesmiş gibiyiz. Geçlerimiz ve çocuklarımız bu değerlerimizle ilgili en küçük bir bilgiye sahip değiller. Onları okusalar da anlayamıyorlar. Bu son derece vahim bir olaydır. Bunun faturasının çok ağır olacağından endişe ediyorum. Yukarıda isimlerini verdiğimiz değerlerimizi rahmet ve minnetle anıyorum.

2020 yılında Akademik Sayfalar'ın bu sayısı ile 19. Cildine başlamış oluyoruz. Geçen yıllarda

olduğu gibi Konya tarihi ve kültürü ile ilgili yayınlar yanında genel kültürümüzle de ilgili yayınlarımız devam edecektir. Bugüne kadar Konya tarihine, folkloruna, ilim ve irfanına hizmet etmiş şahıslarla ilgili özel sayılar hazırladığımız gibi bundan sonrada aynı çalışmalarımız devam edecektir. Mesela önümüzdeki hafta 5 Şubat 2020 tarihi Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu hocamızın 60'ıncı, Aralık ayı da babası Hacı Veyis Efendi'nin 85'inci vefat yıl dönümleridir. 5 Şubat günkü sayımızda Hacı Veyiszade Hocamızla, Aralık ayında da babası Hacı Veyis Efendi ile ilgili özel sayılar vermeye çalışacağız.

Aslında bu tür anmaların sonu sıfırlı ve beşli yıllarda yapılması daha uygun olur. Fakat buna pek riayet edilmiyor. İnşallah biz bu lâzıme uymaya çalışacağız.

Bu suretle kısa süreli tekrarları önlenmiş, hem de Konya'nın yetiştirdiği unutulmaması gereken değerler unutulmamış olur.

Birde yaşı 85-90'nı geçmiş Konya Çınarlarının hayatı ile ilgili röportaj ve bu tür yayınlar son derece önemlidir. Bundan sonra bu tür çalışmalara da devam edeceğiz. Bu çalışmalarımızın, bilinmeyen yakın tarihimizle ilgili pek çok hususun ortaya çıkarıldığı malumdur.

Akademik Sayfalar'ımızın emeği geçen bütün dostlarımıza, Merhaba Gazetesi yöneticilerine ve Akademik Sayfalar'ın yayınında sponsorluğunu üstlenen Karatay Belediyesi'ne şükran borçlu olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Selam ve dua ile...

KONYA'DA METFUN İKİ HİNTLİ TAVUS BABA (HATAMU DEDE) VE HÜSEYİN SÖYLEMEZ (2) 2.ŞEYH FAZIL HÜSEYİN SÖYLEMEZ

Dr. M. Ali Uz- Rukiye (Okyar) Erşahin

Konya da yaşayan iki Hintli'den birisi Tavus Baba idi, onu daha önce neşretmiştik. İkincisi de Konya da metfun Şeyh Fazıl Hüseyin Söylemez'dir. Şeyh Fazıl Hüseyin Söylemez Hindistan'ın Allahâbat bölgesinde, Ahmet Por Serâme Köyü'nde dünyaya geldi. Doğum tarihi bilinmemektedir. Cevher Ali Kalender adında bir zâtın oğludur. Nakşibendî ve Kadiri tarikatına mensuptu. İlk tahsiline memleketinde başladıktan sonra Hicaz'a gitti. Oradan da Anadolu'ya geçti. Bir süre İstanbul, Akseki ve Karaman'da kaldıktan sonra, 1263/1847-1848 yılında Konya'ya gelip yerleşti.

Şeyh Fazıl Hüseyin Söylemez, medrese tahsili yanında iyi bir tasavvuf terbiyesi ile yetişti. Ailesi sonradan Arabistan taraflarından gelip Hindistan'a yerleşen Müslümanlardandı.

Akseki'de kaldığı sekiz ay içerisinde Akseki Müftüsü Şatırzade Tahir Efendi'nin yanında kaldı, ondan ders ve fevz aldı. Konya'da bir süre İplikçi Medresesi'nde misafir olarak ikamet etti, daha sonra bağlılarından ve Germiyanogulların'dan Adliye Nazın Abdurrahman Paşa'nın kendisi için yaptırdığı Söylemez Konağı olarak tanınan konakta yaşadı. Bu konak ve türbesi Lârende Caddesi'nin başlangıcında idi. Konağın son kalıntıları yakın bir zamanda yıkıldı ve yola dâhil edildi. Konya da tarihi doku maalesef böyle böyle yok oldu. Söylemez Konağı kapısı çift katlı ve sundurmalı bir Konya eviydi. Türbesi ise, bugünkü muhacir Pazarının yanında, balık pazarı-

nın doğusunda bulunmaktadır.

Şeyh Efendi, Abdurrahman Paşa'ya İstanbul'da iken adliye nazırı ve sadrazam olacağını müjdelemiş, bu müjdesi tahakkuk edince, Paşa'nın Şeyh Efendi'ye bağlılığı artmış. Şeyh, paşaya evvelce Konya'ya vali olarak geleceğini de söylemiş, fakat Paşa, Konya yerine Ankara valiliğine tayin edilmiş. Şeyh Efendi'nin kerameti bu suretle küçük bir değişiklikle yerine gelmiştir. Konak bu sebeple Paşa tarafından yaptırılmıştır. Türbenin yanında bulunan dergâh ve mescit daha önce yıkılmıştır.

1328 H. yılında muhtemelen 83 yaşlarında vefat etti ve sağlığında yaptırılan türbeye defnedildi.⁽¹⁾

Aynı zamanda iyi bir hattat olan

(1) Mehmet Ali Uz, Konya Âlimleri ve Vellileri, Konya 2013, s.300; M. Ali Uz, (Şeyh Fazıl Hüseyin Söylemez), Konya Ansiklopedisi, Konya 2015, 8/236

Şeyh Fazıl Hüseyin Söylemez, birçok risale ile bir silsilename yazdı.⁽²⁾ Kerameti zahir evliyadan kabul edilir.

Konya'da Şeyh Fazıl Hüseyin Söylemez'le ilgili olarak kapsamlı ve vakıf kayıtlarına dayanılarak ilk araştırma, Yusuf Küçükdağ tarafından yapılmıştır.⁽³⁾

Şeyh Konya'ya yerleştikten sonra, şimdiki türbesinin bulunduğu civarda bir zaviye, mescit ile birlikte sağlığında türbesini de yaptırarak vakfetmiştir. Türbe çevresinde vakfettiği geniş birde kabristan yeri bulunuyordu. Kabristan yeri türbelerin kapatılmasından sonra kabristan yeri, özel mülkiyete geçmiş daha sonra burası istimlak edilerek üzerinden bugünkü cadde geçirilmiştir.

NEDEN SÖYLEMEZ UNVANI İLE ANILIYORDU?

Onun hakkında bazıları Türkçe bilmediği için konuşmadığını söylemiştir. Oysa o Arapça Farsça yanında çok güzelde Türkçe biliyordu. Hayatının büyük bir bölümünü Söylemez Konağının zemindeki odalardan birine kazdırdığı bir çukurda geçiriyor, ziyaretçileriyle de pek faz-

la konuşmuyordu.

Gazeteci Haluk Tekmen'nin Şeyh Fazıl Hüseyin Söylemez'in yanında uzun yıllar ona hizmet eden bir bağlısı ile yaptığı görüşmede bu zat şunları anlatır:

"17 yaşında bir delikanlı idim. Amelelik yapardım. Bir gün tesadüf beni onun için yapılan bir evde çalışmaya sürükledi. Şanını, kerametini anlattılar, inanmadım erenler. Bakma sonra en yakınlarından oldum..."

Hiç namaz kıldığımı görmedim kendini gizlerdi. Erenler ben o zamanlar dem çekerdim. Yapıdan bir araba kadar kamış artmıştı. Odasının yanına koydum ve içine de bir şişe rakı sakladım. Göstersin bakalım kerametini diye. Ertesi gün dedi ki, 'Kamışı da içindekini de buradan kaldır' dedi.

Bir günde, 'Odamın içerisine benim mezarımı kazın' dedi. Mezarı kazdık içine de bir karış kalıncaya kadar otladık. Mezara girdi oturdu ve artık söylemedi yani perdelendi. Okur, zikreder ve devamlı yazardı. Elbisesini kendi dikerdi. Elbise dediysem yeşil çuhadan bir bürümcekti. Yalnız gözlerini gösterirdi. İşte o günden sonra bir yıl hiç konuşmadı. Ondan sonraki yıllarda da muharrem aylarında konuşmazdı. Diğer zamanlar gelenlerle sohbet ederdi. Fakat en büyük işi yazmaktı. Yazardı da yazardı. Ama hep İstanbul'a Paşaya yazardı. Biz bahçede toprak tesviyesi yaparken yanımıza gelir eliyle nereye kaç tezkere dökeceğimizi işaret eder, hiç konuşmazdı. Bazen gümbür gümbür içeri koşar, odasına girer ve kapıyı sürmelerdi. On dakika sonra birde bakarız ki, kapıyı birisi çalar, ziyaret etmek isterdi bizde perdeli olduğunu söyler misafiri içeri almazdık".

Hazretin bunlara benzer daha pek çok kerameti anlatılır.⁽⁴⁾

(2) Uyar. Hattatlar Armağanı, Konya, s.112-113/1

(3) Küçükdağ, "Konya'da Söylemez Zaviyesi ve Vakıfları" Konya Ticaret Odası Dergisi Yeni İpek Yolu Mayıs 1998, s. 157-159.

(4) Haluk Tekmen, "Niçin Söylemezoğlu", Yeni Konya 21-22 Aralık 1951

GARİPLER MEZARLIĞI VE BAŞINA GELENLER

Muhammed
DOĞAN

Ihsaniye mahallesinde olan Garipler Mezarlığı Selçuklulardan kalma bir mezarlıktır. Bu kabristanlığın etrafındaki bazı arsalar Rumi 1319 (Miladi 1903) tarihinde Rumeli'den bilhassa Kırım'dan gelen muhacirlere hükümet canibinden inşa edilerek veriliyor.

Burası kadastro tahriri (yazımı) esnasında arsa-i haliyeden (boş arsa) olduğu gerekçesiyle 22 Teşrinisani 1331 tarihinde (Miladi 5 Aralık 1915) tapuda Hazine-i celile adına kaydediliyor.

Daha sonra Konya Vakıflar İdaresi tarafından hazine aleyhine dava açılıyor ve Vakıflar davayı kazanıyor.

Bundan sonra bu yerle alakalı kayıtlar şu satırlarla tashih ediliyor.

“Bila-sahib (sahipsiz olarak) arsa-i haliyeden olarak Hazine-i Maliye namına tesbit edilen iş bu parselin Garipler Kabristanı demekle maruf (bilinen) mezarlık olduğu ve kabristanların idare ve tasarrufu Evkaf (vakıflar) idaresine ait bulunduğundan tesbit kaydının tashihine dair heyetimiz mahkemesinden verilen ve Temyiz Mahkemesinin 2 Kanunusani 1927 tarih ve 176 esas 18 karar numaralı ilamla gösterilmekle iş bu tesbit kaydı tashih olunmuştur.” 20 Mart 1929

*HAKİM VE DİĞERLERİNİN
İMZALARI*

Daha sonra 1930 tarihli 1580 sayılı belediye kanununun 160. maddesi gereğince mezarlıklar ve arsaları Konya Belediyesine devr ediliyor ve belediye de buraları parselleyip şahıslara satıyor.

İbrahim Hakkı Konyalı,

“Geniş sahalı ve müsait arazili Konya’da yer yokmuş gibi içinde Selçuk ve Karamanoğulları’nın ve Osmanlı şehzade hanedanının ve bu devirlerin büyük, meşhur ölülerinin mezar taşları bulunan Sadreddin-i Konevi Kabristanı yıktırılmış, kitabeli mezar taşları yol inşasında kullanılmıştır.

Yarım asır evvel Konya kabristanları taş ormanı halinde idi. 55 yıl kadar evvel Yaka’daki bağımızdan mektebime gidip gelirken akşam sabah Garipler Mezarlığı’nın içinden geçerdim. Burası pek kıymetli ve muhteşem Selçuk mezar taşları ile ve sandukaları ile dolu idi. Yol aşırı Sadreddin-i Konevi mezarlığına kadar uzanırdı. Nerede o taşlar, o sanat pırlantaları?

Musalla da, Yüksek Mezarlık da böyle idi. Alae’d-din Camii haziresinin mezarlığı Selçuk, Karaman ve Osmanlı devrinin meşhur ve büyük ölülerinin mezar taşları ve sandukaları ile dolu olduğunu mahallemizde olduğu için pek iyi bilirim.

Harf inkılabını ve geçirilen çe-

şitli merhaleleri tarih düşmanlığı şekline sokan bedbahtlar Konya abideleri’ni ve kabristan taşlarını, eserler üzerindeki tuğraları mahvetmişlerdir. Büyüklerine hürmet etmeyenlerin kendilerinin de hürmet görmeyecekleri mealindeki çeşitli büyük sözleri ve sözlerin büyükleri bir tarafa itilmiş gibidir.”⁽¹⁾ derken Konya’da kabristanların uğradığı feci akıbetin bir özetini verir.

Yine Konyalı, “Garipler Kabristanı -Garipler- İhsaniye mahallesinde idi.”⁽²⁾ der. Konya’da Garipler Kabristanı gibi daha pek çok kabristan böyle yokolmuştur.

Mehmed Zeki Oral da, ‘Eskiden Mevcut Olan Kabristanlar’ başlığı altında eski 32 adet kabristandan ve nerede olduklarından ve bugün mevcut olan 7 adet kabristandan bahs eder.⁽³⁾

Bunların içinde maalesef Garipler Kabristanından hiç bahs edilmez.

(1) Konyalı, Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi, Ankara, 1997, s.1154-1155

(2) a.g.e., s. 1160

(3) Mehmed Zeki Oral, (Konya’da Tarihi Mezar Taşları) Anıt Mecmuası, 1/16

KONYA'DA İSLAM ÜNİVERSİTESİ: İSLAH-I MEDARİS-İ İSLAMİYE

İbrahim Hakkı KONYALI
(Yayına Hazırlayan: Ahmet Çelik)

Medrese İslam'ı yükseltmiştir. Bu gün dost ve düşman bütün dünyanın tanıdığı, tereddütsüz kabul ettiği bir İslam medeniyeti vardır. Bu medeniyet Endülüs yoluyla garbe girmiş ve tekniği geliştirmiştir. Bu medeniyet bugünkü garb medeniyetinin mayası olmuştur. İslam bugün 1391. yılını yaşıyor

İslam'ın her yönden bütün yükleri medresede yetişmiştir. Müslümanlar Kur'an'ın "Habl-i Metin-Sağlam İp) dediği sağlam ipe yapışmayı gevşettikçe o kutsal dünya ve ahiret kılavuzundan uzaklaştıkça gerilemişler, bugünkü yürekler acısı hale düşmüşlerdir.

Bir gün bana Şemsettin Günaltay şöyle demişti:

- Müslümanları kurtarmak için İslam'ın ilk çağındaki enerji lazımdır.

İslam'da ruhbaniyet yoktur, İslam dünyayı ahiretin bir çiftliği sayar. Burada ne ekilirse orada biçilir.

İslam ilmin beşikten mezara kadar aranmasını, ilmin Çin'de bile

olsa gidilip alınmasını emreder, İslam; ilmi; şehitlik rütbesinin üstüne çıkarır, İslam da ilim rütbelerinin büyüğüdür.

İslâm; insanların faydalanacağı ilimlere önem verir. Hazreti Peygamberin bir hadisinde müslümanlara (Faydalanılan ilim) tavsiye edilmiştir. Kuranı Kerim bir ayetinde müslümanlara düşmanın kuvvetinden üstün kuvvet hazırlamalarını emrediyor. Meselâ. "Düşman tayyare yapmışsa sen tepkilisini, füzelisini yap!" diyor, İslam'da ilmin her alanında sayılamayacak kadar çok büyük adam yetişmiştir. Bunların içinde kumandanlar da vardır. Osmanlı tarihinin zamanımıza yakın devirlerinden bir kaç örnek verelim;

Fatih'in sadrazamı Mevlana'nın torunu Konyalı Mehmet Paşa medreseden yetişmiştir. Sultan Birinci Selim'e ve oğlu Kanuni'ye uzun yıllar Sadrazamlık yapan Aksaraylı Pir Mehmet Paşa medresenin yetiştirdiği büyüklerdendir. Bunlar aynı zamanda icab ettikçe Osmanlı Ordularının başkumandanı idiler.

Şeyhzade Zeynel Abidin

Ahmed Ziya Efendi

Müslümanlar nasların emrettiği ilmi, madde medeniyetini, tekniği ihmal ettikçe, İslam'ı ruhbanlık gibi yalnız ahiret dini haline getirdikçe acınacak hale düşmüşlerdir.

“Birinci Cihan Harbinden yedi sene evvel başta Konya mebusu ve sonra ayan üyesi Şeyhzade Zeynelabidin Efendi, kardeşi milletler arası bir ilim otoritesi olan Ziya Efendi olmak üzere Konya’da bir İslam üniversitesi’nin temelini atmak üzere faaliyete geçtiler. İslam’ı kemal zirvesinin üstüne çıkaran medreseleri ıslah etmeye karar verdiler. Sonra şeyhülislam olan Tokat mebusu Mustafa Sabri Efendi, Konya mebusu Elmalılı Küçük Hamdi (Yazır) ve Konya mebusu Ereğlilî Salim Efendi’ler bütün Konya uleması (İttihat ve Terakki fırkasına satılmış birkaç müstesna) olmak üzere bu çalışmayı desteklediler. Hayırseverlerin maddi yardımlarıyla Konya’da “**İslah-ı Medaris-i İslamiyye**” adlı bir öğretim müessesesi kuruldu. Bu üniversite namzedi adından da anlaşılacağı gibi medreseleri ıslah edecekti. Bu müessese programında madde ilimleriyle mana ilimlerini birleştiriyordu. Yetiştireceği talebesini madde ve mana ilimleriyle cihazlandırarak iki kanatlı yapacaktı.

II.

Burada aynı zamanda Japonya ve Çin gibi kendilerine hakiki bir din

arayan ülkelerde İslam’ı yayacak kudrette elemanlar yetiştirecekti. On iki senelik bir tahsilden sonra burada İslam’ın istediği çapta âlimler yetiştirecekti.

Bu medrese dini kaynakları hakkıyla sökebilmek için garp dillerinden birini öğrenmeyi ilk yıllardan programına koymuştu.

Ben bu İslam üniversite namzedi ilk öğrencisi ve aynı zamanda benden sonraki sınıfların öğretmeniydim. Müessese Arapça öğretmenini Camiu’l-Ezher’den getirtmişti. Bu son yıllarda Konya ve Beyşehir’de müftülük yapan büyük âlim merhum **Ömer Lütfi Efendi**’ydi.

Arapça klasik usulle emsile-binayla değil Berliç usulüyle kısa bir zamanda öğrenilmişti.

Matabe adlı bir tahta parçası var idi. Talebe bununla birbirini kontrol ederdi. Bu tahta parçası Türkçe konuşana verilir o da arkadaşlarından Türkçe konuşanı gizlice kollardı. Matabeyi akşama kadar çıkaramayan öğrenci ertesi gün sınıf dershanesini süpürür çeşmeden içecek suyu getirirdi. Bu bir ceza idi. İlk senenin sekiz ayından sonra bu yeni irfan yurdunda Türkçe konuşulmazdı. Kendisine matabe verilen bunun elinden çıkarmak için Türkçe konuşanları arardı. İkinci senede talebe Arapçayı öğrenmiş olurdu.

Bizim Fransızca Hocamız bir ermeni idi.

Bu medrese Konya’da Hükümet caddesinde İplikçi camiinin karşısındaki Konya valisi Bekir Sami Paşa’nın yaptırdığı **Paşa Dairesi** denilen medresenin eski odaları yıktırılarak yerine iki katlı olarak yaptırılmıştır.

Kütüphanesi konferans salonları kimya hanesi fizik laboratuvarı teodolit aletleri müsenna küreleri vardı.

Müessislerinden Zeynelabidin Rifat ve Ahmed Ziya kardeşlerin ba-

balarıdan devraldıkları ve yeni neşriyatla zenginleştirdikleri çok büyük bir kütüphane bulunuyordu. Talebe bu kütüphaneden faydalanırdı.

Matbaa da kurulmuştu. Burada İslami esaslara dayanan neşriyat yapılır, gazete ve dergiler çıkartılırdı. Medrese bir gazetecilik enstitüsü gibi idi. Talebeye gazete ve mecmualara ilmi yazılar yazmaları da öğretilirdi.

Ben ilkyazımı Konya’da çıkan Meşrik-i İrfan gazetesinde neşretmiştim. Bu Kus b. Saide’nin Ukaz panayırında söylediği Kâbe’ye asılmış nutkunun tercümesi idi.

Medresede yıldızlar ilmi, astronomi dersleri ve bunun araçları vardı. Ali Kuşçu’nun Fatih adına hazırladığı eşsiz bakır gökküresi de medresenin kütüphanesindeydi.”

Medrese ve kütüphane yağmalandıktan sonra bu küre bir antikacıncının eline geçmişti. Benim neşriyatım üzerine milli eğitim bakanlığınca satın alınarak İstanbul rasathanesine konulmuştur. Talebeye yıldızlar ve burçlar Alâeddin Tepe-si’nden ve bazen minare şerefelerinden gösterilirdi. Bu dersin Hocası Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi merhumdu.”

“Medresede devrine göre sahalarında birer otorite olan şu bilginler müderrislik yapıyorlardı.

III.

Şeyhzade Zeynel Abidin, Kardeşleri Rıfat ve Ahmed Ziya Efendiler, Konya Hukuk Mektebi müdürü Refik Bey, Hadimli Fahreddin (Kulu), Kadir Şeyhzade Ali, Kudsi Efendi Zade Ali (Rıza Kudsi), Hacı Veyiszade Mustafa Efendi... Sonra Şeriyye vekili ve Konya mebusu avukat Musa Kazım, Senirkentli Rıza, Kiçimuslali avukat Ali Rıza Bey ve Efendiler. Şimdi bunların hepsi de Allah’ın rahmetine kavuşmuşlardır. Nur içinde yatsınlar.

Ben sınıfın birincisi ve daha sonraki sınıfların hocalarındandım.

Bugün hayatta kalan arkadaşlarımdan Medine’nin büyük âlimi Sa-atçı Osman Efendi ile aynı zamanda talebemde bulunan cumhurbaşkanlığı senatörü Hidayet Aydın, eski Konya mebuslarından Avukat Vehbi Bilgin, başvekâlet arşivi eski uzmanlarından Mehmet Reşat ve İskenderiye üniversitesi profesörlerinden merhum şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi’nin oğlu İbrahim Sabri Efendi’nin oğlu İbrahim Rüştü Bey’i hatırlıyorum.

Ben ikinci sınıfta iken bir gün

Hadimli Fahreddin (Kulu)

Hacı Veyizade Mustafa Efendi

mevsimi senelik imtihanlarımız yapılıyordu. Bu imtihanın mümeyyizleri arasında şu seçkin kişiler vardı.

Tokat mebusu ayan üyesi ve Şeyhülislam Mustafa Sabri, Konya Mebusu Elmalılı Küçük Hamdi, Konya mebusu Ereğlilili Salim, Konya Mevlevihanesi şeyhi Veled çelebi, müderris Naim Hazım Efendiler ve Konya hukuk mektebi müdürü Refik bey ve Konya'nın değerli âlimleri...

Medresenin cadde kısmındaki büyük salonunda imtihan başlamıştı. Benden evvel birkaç arkadaşım içeriye alındılar. Sıra bana gelmişti. Ben de alındım. Evvela Hocam Ezerli Ömer Lütfi Efendi ile Arapça konuştum. Mümeyyizlerin hemen hepsi de sualler sordular. Bunları Arapça cevaplandırdım. Bir ara Mustafa Sabri Efendi'nin Zeynel Abidin Efendiye

- Hocam bunları nasıl yetiştirdiniz, nasıl okuttunuz, tebrik ederim, dediğini duydum.

Sonra bu büyük İslam alimi yerinden kalktı kara tahtaya geldi. Arapça bir şey yazdı.

- Oku tercüme et dedi. 'Darihim ma dümte fi darihim' idi.

Bu içine başka köklerden ayrı ayrı manalar olan bir güzel ve hikmetli söz idi. İçinde iki dar vardı. Biri ev anlamında öteki de mudara

kökünden emri hazır idi. Altına şu tercümeyi yazdım.

- Evlerinde kaldıkça onlara müsaade et yüzlerine gül.

O vakte kadar hiç duymadığım ve görmediğim bu sözün tercümesi mümeyyizlerin takdirini toplamıştı.

Biraz sonra simsiyah sakallı Mustafa Sabri Efendi gibi sarığını çok iyi sarmış Küçük Hamdi Efendi tahta başına gelerek şunu yazdı:

- Arzihim ma dümte fi arzihim

Bu hikmetli söze de birisi yer anlamında diğeri de rıza kökünden (razı et, rızalarını al) anlamında iki arz kelimesi vardı. Altına Türkçesini yazdım:

-Topraklarına devam ettikçe topraklarında buldukça onların hoşnutluklarını kazan.

IV.

Sonra astronomi imtihanı başladı. Dünyanın sabit güneşin bunun etrafında döner olduğu nazariyesine hazırlanan eski görüşe göre yazılmış (süllemü'l-eflak) adlı resimli taş basma bir astronomi kitabını Hindistan'dan getirtmiştik. Evvela bundan sualler soruldu. Ortada Fatih'in bu nazariyeye göre Ali Kuşçu tarafından hazırlanan kitabeli bakır gök küresi vardı. Evvela bu nazariyeye göre sorulanları cevaplandırdım. Sonra güneşin sabit arzın yedi arkadaşıyla onun peyki olduğu nazariyesine göre yani astronomi esaslarına dayanılarak sorulan suallere cevap verdim. Rub irtifa tahtasıyla saatin nasıl bulunduğunu anlattım. Güneş saati hakkında mümeyyizlerin sorularına hoşuna giden cevaplar verdiğimi onların sürekli takdirlerini öğreniyordum.

İmtihandan sonra hastalanmıştım. Mustafa Sabri Efendi ile Zeynelabidin Efendi ve Ahmed Ziya Efendiler bir london ile Yaka bağlarında ki evimize kadar geldiler. Benim hatırımı sordular. Gönlümü aldılar. Daha sonra Mustafa Sabri Efendi

Abdullah Tanrıku

İbrahim Hakkı Konyalı

medresenin konferans salonunda bir konferans verdi. İslam'ın istediği tarzda adam yetiştirecek bu medreseyi çok beğendiğini gelecek sene oğlunu da buraya getireceğini söyledi. Bizi okumaya İslam'a uygun bir şekilde okumaya teşvik etti.

Medresenin seçkin talebeye ayrılmış yatılı odaları vardı. Bu odalardan birisi bana verilmişti. İmtihandan sonra ilk okuma devri başlamıştı. Hocamız Ziya Efendi beni çağırdı ve şunları söyledi:

- Mustafa Sabri Efendi İstanbul'dan oğlu İbrahim'i buraya getirdi. Senin yanına vereceğiz. Sen ona derslerini tekrarlatacaksın. Arap dilini de öğreteceksin. Çünkü Mustafa Sabri Efendi senin medresedeki muvaffakiyetini çok beğenmiş. İstanbul'da mektep medrese mi yok oğlunu Konya'ya kadar getirmiştir. Bu medresemiz için övünülecek bir şeydir. Ben:

- Teveccühünüze çok teşekkür ederim ama ben okuyacağım kendimi yetiştireceğim af buyurun dedim. Diğer Hocalarım da aynı teklifi yaptılar. Kabul etmedim.

Akşam eve döndüğüm zaman aneme babama durumu söyledim. Onlar bana:

- Oğlum dediler, memleketin ve İslam dünyasının en büyük âlimleri sana teveccüh gösteriyorlar kabul et.

İbrahim Rüşdü benim yanıma verilmişti. Davudi çok güzel bir sesi vardı. Güzel sarık sarardı. Medresenin mescidinin önünde ezan okur herkesi vecd ve istiğraka gark ederdi. Güzel Arapça öğrenmişti. Sınıfın çok seçkin bir öğrencisi olmuştu.

Bu arada İstanbul'da Mahmut Şevket Paşa öldürülmüştü. Siyasi çekişmeler ve ithamlar yüzünden Mustafa Sabri Romanya'ya gitme mecburiyetinde kalmıştı. Arkadaşım odadaşım İbrahim Rüşdü de Konya'dan ve medreseden ayrılmak zorunda kaldı.

Hocamız Rıfat Efendi'nin evinin bir kapısı da medreseye açılırdı. Sabah namazına geçerken kapımızı tıkırdatır:

- Kuma ya İbrahimeyn (namaza kalkın iki İbrahimler) derdi. Kalkar İbrahim rüşdü ezan okur namazımızı kılardık.

MEDRESEDE SPOR KILIÇ KALKAN DERSLERİ

Medresesin spor dersleri arasında kılıç ve kalkan oyunu vardı. Cuma günleri Alâeddin tepesinde kılıç kalkan oynardık, güreşler yapılırdı.

Osmanlı imparatorluğunun çökmesini hazırlayan dejenere medreselerin düşmanı olan bu medrese geriliğin taassubun amansız düşmanı idi. Zaten Müslümanlık kendisi taassubu şiddetle men ediyordu. İslamiyet ilerici bir dindi.

İttihat ve Terakki, Hürriyet ve itilaf fırkalarının mücadelesi İslam'ın arzuladığı çapta kurulmuş olan bu ilim müessesesini birinci cihan harbinin ilk yıllarında yıktı ve dağıttı. Meskenet ve zillet içinde bocalayan İslam ülkelerine madde ile manayı kucaklaştıran böyle bir ilim müessesesi kurmaları tavsiye olunur.

Kaynaklar:

Yeni Asya 29 Eylül-2 Ekim 1971, Yıl: 2, Sayı: 574-577

KONYA MİLLETVEKİLLERİ VE İLK MECLİS ANKETİ(I)

Necmettin Sahir Silan'ın 1921-1923 yıllarında ilk TBMM üyeleriyle yaptığı bir anket: "Kazanılacak olan ulusal bağımsızlık savaşımızın bolluk getirici (aynı zamanda: bilgi ışığını taşıyıcı) ve verimli olması neye bağlıdır?"

Bu yazıda, I.Meclis'de görev yapan Konya milletvekillerinin önce kısaca hayatlarına daha sonra bu ankette verdikleri cevaplara yer verilecektir. Anket ile ilgili değerlendirme yazısının sonunda yapılacaktır.

ABDÜLHALİM ÇELEBİ EFENDİ (1874 Konya-1925) HAYATI

Mevlana Celalettin Rumi'nin sonundan gelen Abdülvahit Çelebi Efendi'nin oğludur. 13 yaşında iken Manisa Postnişi oldu. 1909'da babasının ölümü üzerine Konya Çelebiliği makamına getirildi. 31 Mart Olayı'nın ardından hanedana hakaret ettiği gerekçesiyle Çelebilik görevinden alındı. 1918'de bu göreve yeniden

Abdülhalim Çelebi Efendi

atandı. 1920'de Konya'dan milletvekili seçildi. Meclis açıldıktan bir gün sonra TBMM Birinci Reis Vekili görevine getirildi. Divan-ı Harpçe Konya Ayaklanmasıyla ilgili görülerek mahkum edildiyse de bu hüküm bir TBMM kararıyla geçersiz sayıldı. Birinci Grup üyesiydi. 1923'de Meclis dışında kalınca Konya'daki dergahına döndü.

ANKETE VERDİĞİ CEVAP

Kötüye kullanılmamak önemli koşuluyla geçerli (meşru) yasaların her birey hakkında eşitlikle uygulanmasıyla genel kamu görevlilerinin halka kolaylık göstermekle görevli oldukları anlayışını kendilerine hakkıyla kavratmakla ulusal bağımsızlığımızın yetkinleşeceği ve ışıklanacağı kanısındayım.

14 Ağustos 1922

Hz. Mevlana'nın yerinde oturan Abdülhalim Çelebi

MEHMET VEHBİ (ÇELİK) EFENDİ (1862 Hadım (Karaman)-1945) HAYATI

Hadım ve Konya Medreseleri'nde öğrenim gördü. 1888'den sonra din dersleri okuttu. Mahmudiye Medresesi'nde müderrislik yaptı. 1908'de Meclis-i Mebusan'ın birinci dönemine Konya'dan milletvekili seçildi. 1912'de dönem bitince Konya'ya dönerek müderrislik yapmayı sürdürdü. Meclis-i Mebusan'ın son dönemine Konya'dan milletvekili seçildi. Meclis'in çalışmalarına ara vermesi üzerine Ankara'ya geçerek TBMM'ye katıldı. Meclis'in bağımsız milletvekillerindendi. Dönem içinde Şeriye ve Evkaf Vekilliği ile TBMM Birinci Reis

Mehmet Vehbi (Çelik) Efendi

Vekilliği görevlerinde bulundu. 1923'te Meclis dışında kalınca Konya'ya döndü ve din alanındaki araştırmalarını sürdürdü.

ANKETE VERDİĞİ CEVAP

Halkın din duygularına tam bir saygı ve uymakla birlikte eğitimi dinsel ve ulusal İslâm geleneklerine uygun bir duruma getirmek ve mahkemelerde yargılama yöntemlerinin son derece kolaylaştırılması yollarının tutulması ve halktan alınan vergilerin devletçe boşa harcanmaktan esirgenmesi ve memleketin çıkarlarına harcanması ve yönetim işlerini uzman ellere vermek ve kamu görevlilerine halkın efendiliğini bildirmek için görevli yetiştirecek okullara bir bölüm eklemek yoluyla, halkı hükümete tam bir bağlılıkla bağlamaya bağlıdır.

8 Kasım 1921

RIFAT (SAATÇI) EFENDİ (1869 Konya-1936) HAYATI

Konya Medresesi'nde öğrenim gördü. Tasavvuf konusunda inceleme ve araştırmalar yaptı. 1908'de İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girdi. Ticaret ve bankacılıkla uğraştı. İktisad-ı Milli ve Ticaret Bankaları'nın kurulmasında görev aldı, bu bankaların yönetim kurulu başkanlıklarını üstlendi.

Rifat (Saatçi) Efendi

1920'de Konya'dan milletvekili seçildi. Meclis'in bağımsız üyelerindendi. 1923'te Meclis dışında kalınca Konya'ya geri döndü ve ticari faaliyetlerini sürdürdü.

ANKETE VERDİĞİ CEVAP

Bağımsızlık savaşımızın bolluk getirici ve verimli olması, bilginlerin ve kişisel ve manevî hakları sağlamayı temin edemeyen adalet mekanizmasının herşeyden önce birlik haline getirilmesine bağlıdır.

28.3.1922

NOT: Konya milletvekillerinden Ömer Vehbi (Büyükyalvaç) Efendi'nin hayatı daha önce Akademik Sayfalar cilt-18, sayı-15'te 4 Aralık 2019 tarihinde yer almıştır. Bu yazıda sadece ankete verdiği cevap yer alacaktır.

**ÖMER VEHBİ(BÜYÜKYALVAÇ)
EFENDİ(1870 Yalvaç
(Isparta)-1927)**

ANKETE VERDİĞİ CEVAP

Bir memleketin kurtuluşu ve işle-
rinin düzenli olması ancak yönetimi-
nin deneyimli ve dinini sever yete-
nekli kimselere verilmesiyledir. Os-
manlı hükümetimiz en büyük ve İslam
halifeliğini, yani büyük önderliği
(imamlığı) taşıyan bir İslam hüküme-
tidir.

Halifelik vekillik demektir ki, hali-
fe olan kişi Peygamber'imiz (barış ve
kurtuluş onun üzerine olsun) efendi-
mizin vekilidir. Kendisine vekil olu-
nansa şeriat kurallarıdır.

Dolayısıyla hükümetimizin ışıklı
olması ve yükselmesi, bütün devlet
dairelerinde uygulanacak yasaların ve
düzenlerin şeriat çerçevesinde düzen-
lenmesine, özellikle gerek hukuk gerek
ceza mahkemelerinde yerine getiri-
lmesi gerekli yasaların geçerli fıkıh
kaynaklarından şimdiki çağa uygun
ve insanların işlerine elverişli bulu-
nan kuralların toplanıp birleştirilerek
insanların nefretle karşıladığı yabancı
yasaları bırakmaya bağlı ve adalet ve
hakkaniyetin iyiyi kötüden ayırarak
ellere verilmesi ve doğru kullanılması
koşuluna dayanmaktadır ki, ...
(Kur'an'da) açıklanmış şeriat yaptırımlarının yerine getirilmesi de bu-
nun içindedir.

İşte bu şeriat kurallarının sınırlarını
bilen kişilerin yetiştirilmesi ve İslam
dinine karşıtlıkları ortadan kaldı-
rmak ve kesin doğru inançları ve yük-
sek ahlak güzelliklerini hakkıyla ko-
rumak üzere dinbilim medreselerine
önem verilmesi ve eğitim programla-
rının ulusal istekler çerçevesinde dü-
zeltilmesiyle okullarda öğretmen ola-
cak kişilerin güzel inanç ve ahlakta
olmalarına dikkat etmek ve özenmek
ve bu durumun iyi sürdürülmesi için
eğitim bakanlığının bir genel müdür-
lüğü çevrilmesiyle yüksek şeyhülis-
lamlık makamına bağlanması da çok
önemlidir.

Yine mali durumumuza uygun ol-

Ömer Vehbi(Büyükyalvaç) Efendi

mayan bütün gereksiz örgütlerin kal-
dırılmasıyla sınırı ve sonu olmayan
boşa harcamaların önü alınması ve
orduya da çok özen gösterip her kişi-
nin yükümlü bulunduğu ibadet ve
buyrukları iyi yerine getirmesi, özetle
şeriat adaletinin tam olarak uygulan-
ması, gerekli düzeltimlerin amacıdır.

10 Mart 1922

